

en sànscrit, però no és clar si designa un rasclé, una porra o cosa semblant; i paleoslau *motyka* 'aixada'; que no semblen proves suficients, però és veritat que Wüst (i Mayrhofer, *Aind. Et. Wb.* II, 566) hi afegeixen un *matiyam* ben antic, si bé només documentat en l'Atharva-Veda i com a nom d'una aina de picar o ferir no precisada; i un letó *matara* 'vara, llata o barra prima' i *matigi* nom d'una peça de l'arada (una barra o cameta, «femerstange»). Pres en conjunt, ja no sembla ser un seguit de coincidències incertes. En la baixa època llatina apareixen *mat(i)arius* 'soldat armat a la lleugera' i el cpt. *mattiobarbulus*, com a nom d'una arma que aquest soldat portava.

D'una banda no és impossible ni es pot dir inversemblant que hi hagi relació amb l'arrel *MNTH-* (scr. *ma(n)th-* 'picar, remenar amb morter etc.'), veg. *MANTEGA*, ço que descartaria fonèticament l'origen itàlic del nostre mot, però no (almenys clarament) una procedència celto-sorotàptica. I d'altra banda les dades filològiques llatines també es podrien interpretar en aquest sentit, sobretot tenint en compte el tipus *MATTEŪCA (fr. *massue*, cast. *MACHUCAR*, *DECH*), evidentment derivat del nostre, i amb terminació d'aire ben cèltic; si bé justament l'existència de *māciucā* en romanès tendeix a descartar aqueixa provenença nacional¹ (i alguns mots goidèlics que semblaven poder invocar-se en aquest sentit es veu que vénen d'una altra arrel, *DECH* III, 893a51). Doncs més aviat sorotàptic?

Pel que fa a l'altre detall discrepant, la *-TT-* romànica, a diferència de la *-t-* de Cató, no és de creure que s'expliqui per contaminació de *MACTARE* 'sacificar' o *MATTARE 'matar' (com volia Cornu) i menys per una connexió més o menys bàsica amb *MACAR* (Baist, *ZRPb.* XXIX, 91). Però sí que es pot admetre que ja fos *-ti-* la consonant del documentat *mateola* (no essent segur que Cató o els seus copistes distingissin ja gràficament la geminada). O bé que es tracti d'una duplicació intensiva: simultània o no, amb la substitució del *mateola*, documentat, per l'aparent primitiu de tal diminutiu (si verament hi hagué derivació retrògrada).

No cal dir que *maça* és mot essencialment diferent (sentit i origen) de *massa*, subst. i adverbi, n'estiguin o no conscients tots els parlants. Es juga, almenys, entre els dos mots, particularment en la dita «totes les masses (*macés*) piquen», excel·lent i expressiva remodelació de la màxima clàssica *μηδὲν ἄγαν* (*ne quid nimis*): l'he sentida darrerament bastant a gent popular i assenyada,² no gaire diferent de les tres formes variants que aplega *AlcM*, refr. *c*), però més graciosa en tant que també juga amb el doble sentit de *picar*.

DERIV. masculinitzat: *maç a*) instrument percussor [1374], «*mas o maça: malleus ligneus*», «la destrall --- tescó --- lo *mas o maça: fistuca, malleus ligneus*», OPou (*TbPu.*, 7.87); *b*) feixet de coses juxtaposades [1331], sovint vegetal i especialment el d'arrels amb terra per empeltar: «Com nós vullam fer plantar e empeltar diverses natures de arbres --- manam-vos que, de continent, dels dits empelts nos trametats de totes

natures, e en cada *maç*, fets-hi un albarà, en manera que hom conegue de qual natura serà», 1409 (CaCandi, *MiscHiCat.* I, 26).

Sembla que sigui un duplicat mossàrab de *maç* un val. meridional *matxo* (grafiat *majo* erradament), que designa un pilar massís de pedra o de pedra i obra, propi de la zona Alcoi-Ribera, formant part de ponts i edificis rurals: «El Pònt de Canaletes en Alcòy: és recén fet, y està situat en lo barranc de la Batalla, si-guent els *majos*, y els murs dels costats, de pedres sillars, y lo demés de ferro», MGadea (*T. del Xè* II, 107); «cadascun dels pilars que sostenen la jàssena de la sènia (Polinyà)» (*AlcM*, § 6) = cast. *MACHO* II (*DCEC*) 'mazo grande para forjar el hierro', 'especie de yunque' [1490]. Que també allà és duplicat mossàrab de *mazo*. Encara que, almenys en gran part, la resposta mossàrab de la ç cat.-cast., és ç, això val per a la *-T-* simple darrere vocal, mentre que *-TT-* devia anar amb *-C-* com passa en fr.-cat. etc. Car adhuc a *-T-* recollada s'aplica això en italià en diverses condicions (no excloent-ne el recollament en una altra *T*); cf. també *MAZA* (*DECH*, 893b19-27 i n. 6).

Maçam. Macer [c. 1600, 1640]. *Macera. Macet* «quant au fer --- du creuset on retirait une grosse loupe — le *masset*—, qu'on découpait en morceaux ---», HChauvet (*Les Couleurs du Vallespir*, 48). *Macell. Maceta* és el picador de rentar la roba a Vall Ferrera (Tor, 1932). Com demostro en aquell article (893b10ss.) el cast. *maceta* 'test' és derivat (potser dialectal mossàrab) de la mateixa família; i a l'Horta valenciana no sols significa «mà de morter (de boix)' sinó també una mena de test: «testos o *macetes*, amb clavellineres, geranis o alfàbagues», Sanchis Guarnier (*Les Barr. Val.*, 59, 65). *Macetejar*.

Maçola és el prolongament romànic del *MA(T)TEOLA* de Cató: 'maça que fan servir dintre de la barca per picar tascons, trencar glaç i altres menesters', Sant Pol de Mar (1929). A les Illes, aplicat sobretot a un estri de fer soroll, és ja ben antic: «per la entrada del senyor Rey --- se fassen alimares de focs e falles enceses per terrats, e per los cloquers e per les fustes, ab sons de bassins e de *massolas*», mall. 1395 (*BSAL* v, 278a); en la festa dels cossiers d'Alaró: «--- per assistir a la missa major, animava 'l meu esperit juvenil el mondtón repercutit dels cops de les *massoles* sobre 'l cuiro dels tamborinos, les notes --- dels fluviols, y ---», Jn. Rosselló (*Manyoc*, p. 156); eiv. «*massoles: matracas*» (PzCabr.); *DFgra.*: f. pl. «matraca, carraca», sing. «rudo, torpe, botarate»; mall. *maçolar* 'pegar o fuetejar (un animal) per fer-lo caminar' (*BDLC* XIII, 119); *maçolat*; (*a*)*maçolada*, (*a*)*maçolador*; *amaçolament*. *Maçó* 'espècie de maça per atapeir el fang de la tàpia' («picaven la *tábbya* amb *masóns*»), Artesa de Lleida (1964), 'per picar el guix cuit', Flamicell (Violant i S., *Enfornadors*, BCEC XLVII, 18). «Pitjar ab *masso*: pavio», Busa-N. 1507 (E-III-1, s. v. *pitjar*).

Maçonar, maçonejar; maçoneria, amaçonar, amaçonament. Per a *maçó* = *francmaçó*, V. *franc*.

Massot 'Labrus merula' peix de les Pitiüses, que es pesca sobretot a les illes del Botafoc, Daus i Malvins: